

บทวิจารณ์หนังสือ (Book Review)

ตัวกู – ของกู

I and MINE

ผู้แต่ง : พุทธทาสภิกขุ

สำนักพิมพ์: อมรินทร์ธรรมะ

พิมพ์ครั้งที่: 2

ปีที่พิมพ์: 2561

จำนวนหน้า: 176 หน้า

พระครูปลัดคำธม กตปุญโญ (แก้วเกลี้ยง)

Phrakhru Paladkhamron Katapunyo (Kaew Kliang)

พระครูวิจิตรศีลาจาร

Phrakhruwijitajarn

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

Mahachulalongkornrajavidyalaya University,

Nakhon Si Thammarat Campus

Corresponding Author, E-mail: tannamtan2544@gmail.com

1. บทนำ

พุทธทาสภิกขุเป็นชื่อที่ท่านใช้เพื่อแสดงให้เห็นถึงอุดมคติสูงสุดในการอุทิศชีวิตของท่านเพื่อรับใช้พระพุทธศาสนา เดิมท่านชื่อ เจื่อม นามสกุล พานิช เกิดเมื่อวันอาทิตย์ ขึ้น 7 ค่ำ เดือน 7 ปีมะเมีย ตรงกับวันที่ 27 พฤษภาคม พ.ศ. 2449 ชาตภูมิเป็นสกุลพ่อค้าที่ตลาดพุมเรียง ไซยา สุราษฎร์ธานีท่านเองได้รับอิทธิพลจากพ่อด้านความสามารถทางกวี และงานช่างไม้ ขณะที่ท่านได้แรงบันดาลใจในการศึกษาธรรมะ และการดำรงตนที่เรียบง่ายจากมารดา ในวิสัยฆราวาส ท่านได้เรียนหนังสือจบเพียง ม.ศ.3 ต้องออกมาช่วยครอบครัวค้าขายแทนบิดาที่ได้เสียชีวิต เมื่อท่านอายุครบ 20 ปี ก็ได้บวชเป็นพระภิกษุตามคติประเพณีของชาวไทย โดยได้รับฉายาว่า อินทปญโญ แปลว่า ผู้มีปัญญาอันยิ่งใหญ่ เดิมทีเดียวท่านตั้งใจบวชเพียงหนึ่งพรรษา แต่ท่านมีความซาบซึ้ง มีความสุขและสนุกในการศึกษาหลักธรรมคำสอน ทำให้ท่านไม่ย่อท้อ และภายหลังท่านได้ไปศึกษาต่อที่กรุงเทพมหานคร โดยพำนักที่วัดปทุมคงคา สัมพันธวงศ์ จนสอบได้นักธรรมชั้นเอก และเปรียญธรรม 3 ประโยค ภายหลังท่านได้มีความรู้สึกขัดแย้งกับวิธีการสอนธรรมะที่ยึดถือรูปแบบตามแบบแผนมากเกินไป ความย่อหย่อนในพระวินัยสงฆ์ ตลอดจนความเชื่อผิด ๆ ของพุทธศาสนิกชนในเวลานั้น ทำให้ท่านมีความเชื่อมั่นว่า พระพุทธศาสนาที่สอนที่ปฏิบัติกันนั้นคลาดเคลื่อนไปมาจากที่พระพุทธองค์ทรงชี้แนะ ดังนั้น ท่านจึงได้ตัดสินใจหันหลังให้กับการศึกษาของสงฆ์เวลานั้น กลับเมืองไชยา

ได้รับบทความ: 29 พฤษภาคม 2567; แก้ไขบทความ: 25 มิถุนายน 2567; ตอบรับตีพิมพ์: 1 กรกฎาคม 2567

Received: May 29, 2024; Revised: June 25, 2024; Accepted: July 1, 2024

เพื่อศึกษาและทดลองปฏิบัติตามแนวทางที่ท่านเชื่อมั่น และในปี พ.ศ. 2475 ได้จัดตั้งสถานปฏิบัติธรรมคือ สวนโมกขพลาราม ขึ้นและเมื่อวันที่ 20 กันยายน พ.ศ. 2477 ท่านได้ประกาศตนเองว่า ข้าพเจ้ามอบชีวิตและร่างกายนี้ ถวายแด่พระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าเป็นทาสของพระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้าเป็นนายของข้าพเจ้า เพราะเหตุดังว่ามานี้ ข้าพเจ้าจึงชื่อว่า พุทธทาส

นับตั้งแต่ท่านพุทธทาสภิกขุมาจัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรมสวนโมกขพลารามในปี พ.ศ. 2475 จวบจนท่านได้ละสังขารคืนสู่ธรรมชาติ เมื่อวันที่ 8 กรกฎาคม พ.ศ. 2536 สิริรวมอายุท่านขณะนั้น 87 ปี 67 พรรษา ตลอดอายุของพุทธทาสภิกขุ ท่านได้ดำเนินการตามปณิธาน 3 ข้อ คือ 1. ให้พุทธศาสนิกชนหรือศาสนิกแห่งศาสนาใดก็ตามเข้าถึงความหมายอันลึกซึ้งที่สุดแห่งศาสนาของตน 2. ทำความเข้าใจอันดีระหว่างศาสนา 3. ดึงเพื่อนมนุษย์ให้ออกมาเสียจากวัตถุนิยม ท่านได้ตั้งใจในการทำงานเพื่อพระพุทธศาสนาด้วยการเสริมสร้าง ปลุกฝัง และพัฒนาสุขภาวะทางปัญญาให้แก่สาธุชนทั้งที่นับถือพระพุทธศาสนาและศาสนาอื่น ได้แจกดวงตาแห่งปัญญาอันเป็นแก่นแท้ของพุทธศาสนาเพื่อนำไปสู่การดับทุกข์ซึ่งท่านจะเน้นย้ำในการบรรยายธรรมและหนังสือต่าง ๆ ของท่าน พอสรุปเป็นวิปัสสนาธรรมะ 9 ตา คือ 1) อนิจจตา ความไม่เที่ยงแท้แน่นอน 2) ทุกขตา ความทนอยู่ในสภาพเดิมได้ยาก 3) อนัตตตา ความไม่ใช่ตัวตนไม่ใช่ของตน 4) ธัมมัญญิตตา ความตั้งอยู่ตามธรรมดา 5) ธัมมเนียมตา ความเป็นกฎตายตัวของธรรมดา 6) อิทัปปัจจยตา ความที่เมื่อมีสิ่งเป็นปัจจัย สิ่งนี้จึงเกิดขึ้น 7) สุญญตา ความว่างจากตัวตน 8) ตถาตา ความเป็นเช่นนั้นเอง 9) อตัมยตา ความไม่ยึดถือเอามาเป็นตัวตน ของตนได้หลักธรรมเหล่านั้นมักเป็นที่คุ้นเคยของผู้ได้ฟังได้ศึกษาหลักคำสอนของพุทธทาสภิกขุ จนมีการกล่าวขานกันในวงการวิชาการและนักปฏิบัติที่ว่า อยากรู้ได้แก่นแท้แห่งปัญญาของพระพุทธศาสนา ต้องมุ่งหน้าสู่สวนโมกข์ อย่างไรก็ตาม หากมาวิเคราะห์ถึงหลักการตีความคำสอนของพระพุทธศาสนาที่พุทธทาสภิกขุได้นำมรรควิธีของการเผยแผ่นั้น มีหลากหลายแนวทางเพื่อการพัฒนาสุขภาวะทางปัญญาทั้งที่เป็นสาระัตถะของการตีความ เช่น การตีความด้วยหลักความเป็นสากล (universality) เช่น การตีความความหมายของพระพุทธศาสนาในฐานะเป็นศาสนาแห่งวิวัฒนาการ มิได้มีผู้ใดสร้างหรือเนรมิต มีวิถีทางอย่างวิทยาศาสตร์ เป็นศาสนาแห่งธรรมชาติ ด้วยการเห็นโลกทั้งปวงเป็นเพียงกระแสแห่งอิทัปปัจจยตา เป็นศาสนาที่อยู่เหนือพระเจ้าผู้สร้าง มีพระเจ้าอย่างมิใช่บุคคล ด้วยการเห็นว่าทุกสิ่งเป็นธาตุตามธรรมชาติ เป็นศาสนาแห่งธรรมนิยม ควบคุมวิวัฒนาการแห่งสัตยชาติญาณ เป็นต้น และได้ตีความธรรมะไว้มากความหมาย เช่น ธรรมะในฐานะลัทธิการเมือง คือหน้าที่ตามกฎธรรมชาติซึ่งมีหน้าที่สร้างสันติภาพ ธรรมะในฐานะระบบเศรษฐกิจ คือ การดำเนินธุรกิจอย่างถูกต้อง ชื่อว่า ประพฤติธรรม ธรรมะในฐานะระบบการศึกษา ธรรมะในฐานะระบบการดำเนินชีวิต ธรรมะในฐานะระบบการพัฒนามนุษย์ คือ ธรรมะคือหน้าที่ ธรรมะในฐานะเป็นเอกลักษณ์ไทย ธรรมะในฐานะเป็นตัวแท้ของศาสนา เป็นต้น

แรงบันดาลใจจากการวิจารณ์หนังสือ “ตัวกู-ของกู” ผู้วิจารณ์เห็นแล้วว่าความสงบสุขสันติสุขนั้นต้องไม่เกิดมาจากการเห็นแก่ตัว ที่แท้จริงแล้วนั้น จะมุ่งเน้นประโยชน์สุขทั้งตนเองและสังคม ยังเป็นแนวทางในการแก้ปัญหา เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติในชีวิตประจำวันดังที่กล่าวไว้

ในการศึกษาที่แท้จริงแล้วนั้น ประเด็นที่น่าสนใจ ที่น่าศึกษาคำว่า “ตัวกู-ของกู” ในพุทธศาสนิกขุมิความหมายที่แท้จริงเป็นอย่างไร และมีความสอดคล้องกับคำสอนในคำภีร์ ในทางพระพุทธศาสนาอย่างไร จึงต้องควรศึกษาอย่างละเอียด ผู้วิจารณ์มีความต้องการทราบ รายละเอียดที่แท้จริง และความชัดเจนในเรื่อง “ตัวกู-ของกู” เพื่อให้มีความเข้าใจในทางที่ถูกต้อง และประโยชน์แก่ ผู้ที่ต้องการศึกษาต่อไป

2. เนื้อหาหนังสือ “โครงสร้างและสาระสำคัญของหนังสือ”

การวิจารณ์หนังสือ “ตัวกู – ของกู” ผู้วิจารณ์ขอสรุปเนื้อหาโดยย่อของหนังสือ ดังนี้

บทที่ 1 ปรับความเข้าใจ

ผู้เขียนได้สะท้อนให้เห็นความเป็นจริงของพุทธศาสนิกชนไทยที่มีการนับถือ พระพุทธศาสนาแบบวิธีปรัมปรา คือ การปฏิบัติต่าง ๆ สืบทอดกันมาตั้งหลายชั่วบรรพบุรุษ แต่ไม่สามารถทำให้เข้าถึงตัวแท้ของพระพุทธศาสนา มีแต่จะกลายเป็นของหมักหมมทับถมกันมากขึ้น จนเกิดเป็นความเห็นผิดใหม่ ๆ กลายเป็นพระพุทธศาสนาเนืองอก ทำให้ออกห่างจาก แก่นแท้จนเกิดการกลัวต่อการบรรลุมรรคผลนิพพาน (หน้า 1) แล้ววิวนการพูดถึงพระพุทธศาสนา แต่เพียงระดับจริยธรรมสากลที่ศาสนาไหน ๆ ก็มีด้วยกันทั้งนั้น สิ่งที่เป็นอยู่ปัจจุบันนี้ ได้นำเสนอเนื้อหาของพระพุทธศาสนาในระดับเปลือก และระดับกระพี้ ผู้เขียนชี้ให้เห็นแม้การ สอนเรื่องกรรมที่ยังติดที่ว่า ทำดี-ได้ ทำชั่ว-ได้ชั่ว และบุคคลผู้ทำเป็นผู้ได้รับผลแห่งกรรมนั้น นี่เป็นหลักที่มีมาก่อนพุทธกาล และมีกันทั่วไปในทุกศาสนาใหญ่ ๆ แต่พระพุทธศาสนาแสดง เรื่องกรรมมากไปกว่านั้น คือ ยังมีกรรมที่ 3 ที่สามารถปล้างอำนาจกรรมชั่ว ยังเป็นผู้ อยู่เหนือกรรมโดยประการทั้งปวง คือการปฏิบัติเพื่อบรรลุมรรคผลนิพพาน นี่แหละคือกรรม ตามหลักแห่งพระพุทธศาสนาที่ถูกต้อง เพราะพระพุทธศาสนามีความมุ่งหมายที่จะช่วยมนุษย์ ให้อยู่เหนือความที่จะต้องเป็นไปตามกรรม (หน้า 3) ความเชื่อมโยงกับการสอนเรื่องกรรม คือ เรื่องการเวียนว่ายตายเกิดทางร่างกาย โดยเรื่องนี้ได้มีการสอนก่อนพุทธกาลหรือในศาสนาอื่น ที่ว่า สัตว์หรือคนตายแล้วเกิดใหม่เรื่อยไปแทบจะไม่มีที่สิ้นสุด คือมีตัวตนหรือวิญญาณที่ถาวร จึงทำให้มีการเวียนว่ายตายเกิดในวัฏสงสาร ผู้เขียนได้แสดงให้เห็นว่า โดยที่แท้แล้วคนหรือสัตว์ ไม่ได้มีอยู่จริง หากแต่ความไม่รู้และความยึดมั่นเกิดอยู่ในใจ จึงทำให้คนและสัตว์นั้นเกิด ความสำคัญผิดว่าตนมีอยู่จริง แล้วก็ไปรวมเอาอาการที่เรียกว่า “เกิด” หรือ “ตาย” เข้ามาเป็น ของตนด้วย การประกาศศาสนาของพระสัมมาสัมพุทธเจ้านั้นก็คือ การประกาศความจริงพร้อม ทั้งวิธีปฏิบัติ จนสามารถทำให้คนรู้หรือเข้าใจถึงความจริงว่าไม่ตัวเราหรือของเรา ดังนั้น ปัญหา เรื่องการเกิดการตายและการเวียนว่ายไปในวัฏสงสารนั้นก็หมดไป (หน้า 4)

ผู้เขียนยังสะท้อนให้เห็นสังคมพุทธศาสนิกชนไทยที่ยังคลั่งไคล้ด้วยการทำบุญให้ ทานในรูปแบบต่าง ๆ ตามที่นักบวชโฆษณาว่าเป็นตัวพระพุทธศาสนา ที่สูงขึ้นก็ให้ยึดมั่นถือศีล เคร่งครัดว่าเป็นตัวแท้ จนบางครั้งผู้ถือศีลมีการยึดมั่นถือมั่นจนกระทั่งดูหมิ่นผู้อื่นที่ไม่กระทำ อย่างตนจนเป็นพวกสลิพตปราคาส การบำเพ็ญศีลและพรตที่ทำได้โดยไม่ทราบความมุ่งหมาย

หรือมุ่งหมายผิด หรือชาวพุทธได้นำแนวทางการปฏิบัตินอกพระพุทธศาสนาบ้าง เช่น บ้านของชาวพุทธต้องมีศาลพระภูมิไว้ทำพิธีกราบไหว้บูชา ตลอดถึงความยึดมั่นถือมั่นในทาง ประเพณีแห่งพิธีรีตองต่าง ๆ จนลืมหลักความเข้าใจถูกต้องในเรื่องของความทุกข์ เหตุให้เกิดทุกข์ ในเรื่องความดับสนิทแห่งทุกข์ และวิธีดับความทุกข์นั้น หรือแม้กระทั่ง การจะเข้าถึง พระพุทธศาสนานั้นต้องศึกษาจากคัมภีร์ต่าง ๆ ทั้งหมดเสียก่อน จริงอยู่ การศึกษาเป็นเบิกทาง เพื่อความเข้าใจ แต่ตัวแท้จริงของพระพุทธศาสนานั้นอยู่ที่การปฏิบัติธรรมะ การนำจิตใจให้รู้จัก ความทุกข์และความดับทุกข์โดยแท้จริงได้โดยการพิจารณาอย่างแยบคายที่สุดในการมองดู ตัวเอง มองดูชีวิต มองดูสภาวะอันแท้จริงของชีวิต ให้รู้อยู่เห็นอยู่ตามที่เป็นจริงเรื่อย ๆ ไป ก็พอแล้ว (หน้า 10) นอกจากนี้ ยังมีความเข้าใจผิดที่มองว่า พระพุทธศาสนามีไว้สำหรับคนที่ เบื่อโลกแล้ว หรือเหมาะแก่คนที่ต้องการละจากสังคมไปอยู่ป่าเขาถ้ำเฝ้าไพร่ การคิดเช่นนี้เป็น อุปสรรคต่อการปฏิบัติธรรมะ เพราะโดยปกติคนย่อมติดอยู่ในรสของกามคุณ ในบ้านในเรือน หรือการเป็นอยู่อย่างโลก ๆ พอได้ยินว่าจะต้องสละสิ่งเหล่านั้นไปก็รู้สึกมีอาการเสียดายและความกลัว แต่แท้จริงแล้ว คำสอนของพระพุทธศาสนาสอนให้รู้จักกินปลาโดยไม่ถูกก้าง มุ่งสอน เพื่อขจัดความทุกข์ทางโลก ๆ ออกไป และต้องการให้ทุกคนเป็นอย่างนั้น ไม่ใช่ให้หนีโลก แต่ให้มีชีวิตอยู่ในโลกอย่างมีชัยชนะอยู่ตลอดเวลา (หน้า 12)

บทที่ 2 พุทธศาสนามุ่งหมายอะไร

ในบทนี้ ผู้เขียนได้แสดงจุดยืนอันเป็นเป้าหมายของพระพุทธศาสนาที่มักจะเข้าใจ ว่า มุ่งนำคนไปสู่เมืองสวรรค์อันเป็นแดนแห่งความสุขที่สุด เป็นแดนปรารถนาแห่งกามารมณ์อัน วิเศษในชาติหน้าที่ทุกคนควรไปให้ถึง ซึ่งการกล่าวเช่นนั้นเป็นการกล่าวอย่างบุคลาธิษฐาน คือการกล่าวสิ่งที่เป็นนามธรรมให้เป็นรูปธรรม จนบางครั้งได้ถูกการโฆษณาชวนเชื่อภาษา ของพระพุทธศาสนาทำให้เกิดตลุมหาอุปาทาน แม้คำว่า “นิพพาน” ยังนำมาโฆษณากลายเป็น เมืองแก้ว หรือนครแห่งความไม่ตายอันเป็นเหมือนแดนสุขาวดีซึ่งมีพระพุทธเจ้าชื่ออมิตาภะ ประทับอยู่เป็นประธาน ผู้ไปที่นั่นก็จะได้รับความพอใจทุกอย่างตามที่ตนหวัง เพราะแวดล้อมไป ด้วยสิ่งสวยงามและนารีรมย์ที่สุดที่มนุษย์หรือเทวดาจะมีได้ ผู้เขียนได้ชี้ให้เห็นความมุ่งหมาย ของพระพุทธศาสนาที่แท้จริงคือ มุ่งหมายจะแก้ไขปัญหาชีวิตประจำวันของคนทุกคนในโลกนี้ เพื่อให้มีชีวิตอยู่ในโลกนี้โดยไม่มี ความทุกข์เลย ความหมายว่า ให้สามารถอยู่ในกองทุกข์โดย ไม่ต้องเป็นทุกข์ อยู่ในโลกโดยไม่ถูกก้างของโลก หรืออยู่ในโลกท่ามกลางเตาหลอมเหล็กอันใหญ่ ที่กำลังหลุกลงอยู่ แต่กลับรู้สึกเยือกเย็นที่สุด ดังนั้น พระพุทธศาสนามุ่งหมายที่จะขจัดความ ทุกข์ให้หมดไปจากคน ที่นี้ และเดี๋ยวนี้ หาใช่มุ่งหมายจะพาคนไปสวรรค์ อันไม่รู้ว่าอยู่ที่ไหน มีจริงหรือไม่ และจะถึงได้หลังจากตายแล้ว หรือในชาติต่อ ๆ ไปจริงหรือไม่ เพราะไม่มีใคร พิสูจน์ได้ (หน้า 17) โดยผู้เขียนได้จำแนกคำสอนของพระพุทธศาสนาออกเป็น 3 ชั้น คือ 1. ให้มี ความเจริญในโลกนี้ที่เรียกว่า มนุษยสมบัติ อันหมายถึง การได้ประโยชน์อย่างมนุษย์สามัญ จะถึงได้ด้วยการเอาเหงื่อไคลเข้าแลกจนเป็นอยู่อย่างผาสุก 2. ให้มีความเจริญในโลกหน้า

ที่เรียกว่า สวรรคสมบัติ อันหมายถึง ประโยชน์ที่คนมีสติปัญญา มีบุญมีอำนาจวาสนาเป็นพิเศษ จะพึงถือเอาได้โดยไม่ต้องเอาเหงื่อโคลเข้าแลก ก็ยังมีชีวิตรุ่งเรืองอยู่ได้ในท่ามกลางทรัพย์สมบัติ เกียรติยศ ชื่อเสียงและความเต็มเปี่ยมทางกามคุณ และ 3. ให้มีความเจริญอย่างเหนือโลก ที่เรียกว่า นิพพานสมบัติ อันหมายถึงการได้ความสงบเย็นเพราะไม่ถูกราคะ โทสะ โมหะ เบียดเบียน ดังนั้น สมบัติทั้ง 3 อย่างนี้เป็นเพียงก้นการจัดชั้นต่าง ๆ กันที่คนเราควรพยายาม เข้าถึงได้ทั้งหมดที่นี้และเดี๋ยวนี้ คือในเวลาปัจจุบันทันตาเห็น (หน้า 17-18)

ผู้เขียนได้นำเสนอแก่นแท้ของพระพุทธศาสนาด้วยการเข้าใจในหลักสัจจธรรมและ อนัตตาที่สามารถปฏิบัติได้ทุกระดับและทุกคน เพราะในหมู่ผู้มีปัญญาแล้ว พวกเขาต้องใช้ ธรรมะเพียงอย่างเดียวคือการระงับความทุกข์ ผู้เขียนชี้ให้เห็นว่าชาวบ้านโดยทั่วไปถูกสอน ให้เล่นเตลิดออกไปนอกกลุ่มนอกทางในการแสวงหาความสุขตามความรู้สึกที่ชอบ เมื่อเป็นเช่นนี้ก็ ไปติดบ่วงของการเมาสวรรค์ เมามูญที่นักสอนศาสนาบางคนโฆษณา จึงไม่ใช่ความดับทุกข์ แต่กลับกลายเป็นความสุขตามที่เขาคาดฝันเอาเอง สร้างวิมานในอากาศ สำหรับพระพุทธศาสนา แล้ว มุ่งหมายจะให้คนทั้งหลายอยู่ได้ในท่ามกลางความทุกข์โดยไม่ต้องเป็นทุกข์ พระพุทธเจ้าได้ ทรงแสดงเรื่องสัจจธรรมในฐานะที่เป็นสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่อกุลแก่ฆราวาส เพราะอาศัยความรู้ และการปฏิบัติในเรื่องสัจจธรรมหรือความว่างจากตัวตนนั่นเอง (หน้า 25-26) ดังนั้น เมื่อพุทธ บริษัทสามารถเข้าใจในหลักสัจจธรรมหรือความว่างจากตัวตนย่อมได้เกิดประโยชน์อย่างแท้จริง จากพระพุทธศาสนา แล้วจะประสบสิ่งที่ทุกคนต้องการ นั่นคือ สันติภาพอันถาวรอันจะเกิดขึ้น ทั้งในระดับเอกชนและสังคม สิ่งนี้เป็นสิ่งที่กล้าทำให้พิสูจน์ได้ว่าไม่มีอะไรที่สูงยิ่งไปกว่าความ ว่างจากตัวตนในการสร้างสันติสุข และสันติภาพให้แก่โลกได้อย่างแท้จริง

บทที่ 3 ปมเดียวที่ควรแก้

ในบทนี้ ผู้เขียนได้แสดงท่าทีของพระพุทธศาสนาที่ไม่ใช่ศาสนาที่มองโลกในแง่ร้าย ในขณะที่เดียวกัน ก็ไม่ใช่ศาสนาที่มองโลกในแง่ดี แต่เป็นศาสนาแห่งสัจธรรมบนพื้นฐานการ มองเห็นสิ่งทุกอย่างประกอบด้วยทั้งคุณและโทษ และไม่ปล่อยให้ติดในสิ่งที่เป็นคุณและไม่ทุกข์ใจใน สิ่งที่เป็นโทษ แต่จะมองสรรพสิ่งด้วยความเป็นผู้มีจิตว่าง ผู้เขียนแสดงจุดยืนพระพุทธศาสนาว่า มองสิ่งทั้งปวงที่มันเป็นจริง ทั้งด้านนอกและด้านใน แล้วก็เกี่ยวข้องกับสิ่งเหล่านั้นเท่าที่ควร และในลักษณะที่จะไม่เป็นทุกข์แก่ตนแต่ประการใดเลย ไม่มีอาการที่เรียกว่าติดในความดี หรือ อึดอัดขัดใจเพราะความชั่ว พระพุทธศาสนาไม่ปฏิเสธว่าไม่มีอะไร แต่ยอมรับว่าทุก ๆ อย่าง มันมีเพียงแต่ว่าทุก ๆ อย่างนั้นเป็นสิ่งที่ไม่ควรเข้าไปยึดมั่นถือมั่นว่าเป็นตัวเราหรือเป็นของเรา (หน้า 33) นั่นหมายความว่า เป็นภาวะแห่งการไม่มีทุกข์ด้วยความไม่ยึดมั่นถือมั่นต่อสิ่งใด ๆ ทั้งหมดว่าเป็นตัวเราหรือเป็นของเรา เป็นการยกระดับจิตใจให้เป็นอิสระอยู่เหนือสิ่งทั้งปวง ไม่ให้เข้ามาครอบงำจิตใจ โดยผู้เขียนได้เสนอหลักการสั้น ๆ ว่า เราไม่ต้องศึกษาอะไรเลย นอกจากเรื่อง “อัตตา” “ตัวตน” และ “ของตน” โดยขอให้พิจารณาไปยังสิ่งที่เรียกว่า “อัตตา”

อย่างเดียวกันนั้น เพราะพระพุทธองค์ได้ตรัสว่า “แต่ก่อนก็ดี เดียวนี้ก็ดี ฉันทบัญญัติกฎเกณฑ์เฉพาะเรื่องอันเกี่ยวกับความทุกข์ และความดับไม่เหลือแห่งทุกข์” (หน้า 37)

ผู้เขียนมองว่า “ตัวเรา-ของเรา” ซึ่งในภาษาบาลีเรียกว่า อหังการ” และ “มมังการ” หรือในทางจิตวิทยาเรียกว่า “อัตตา” และ “อัตตนิยา” นี้เป็นเหตุแห่งความทุกข์ทุกอย่าง มันเป็นจิตที่กำลังกลัดกลุ้มอยู่ด้วยความรู้สึกที่เห็นแก่ตัว ดิ้นรนทุกอย่างเพื่อจะทำตามใจตน โดยไม่คำนึงถึงศีลธรรมหรือความรู้สึกที่รับผิดชอบต่อชีวิตใด ๆ สิ่งที่เป็นพื้นเพองที่สำาคัญคือ อุปาทาน อันหมายถึง การยึดมั่นถือมั่นทางจิตใจ เช่น ยึดมั่นในเบญจขันธ์ คือร่างกายและจิตใจ รวมกันว่าเป็น “ตัวตน” และยึดมั่นถือมั่นในสิ่งที่ถูกใจ อันมาเกี่ยวเนื่องด้วยว่าเป็น “ของตน” หรือที่ละเอียดลงไปกว่านั้นก็ยึดถือจิตส่วนหนึ่งว่าเป็น “ตัวเรา” แล้วยึดเอารูปร่างกาย ความรู้สึก ความจำ และความคิด 4 อย่างนี้ว่าเป็น “ของเรา” ดังนั้น เบญจขันธ์ที่ประกอบด้วย อุปาทานนั้นแหละเป็นตัวทุกข์ (หน้า 38) ผู้เขียนได้นำเสนอทางออกที่เรียกว่า ความหลุดพ้น (วิมุตติ) โดยยึดตามแนวการปฏิบัติความหลุดพ้นจากอำนาจของลาภสักการะ สรรเสริญ ของกามสุขในสวรรค์ ของความอยากเป็นพรหม ซึ่งสิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นไปภายใต้อำนาจแห่ง ตัณหาอุปาทานจนเกิดเป็นความรู้สึกที่อยากได้ อยากเป็น อยากเอา หากเมื่อใดสามารถถอน ตัณหาอุปาทานนี้ออกเสียได้ การได้การเป็นทั้งหลายจึงจะไม่เป็นทุกข์ ซึ่งต้องใช้สติปัญญาในการรู้จักควบคุมตัวตน-ของตน ดังนั้น หากเราจะแบ่ง “ตัวตน” ออกเป็นชั้น คือ ตัวตนที่ชั่ว ตัวตนที่ดี ตัวตนที่เบาบางลง ๆ และตัวตนที่ว่างจากความรู้สึกว่ามี “ตัวตน” รวมเป็น 4 ชั้นด้วยกัน การปฏิบัติเกี่ยวกับตัวตนก็มี 3 ชั้นคือ 1. กำจัดตัวตนที่ชั่วให้สูญสิ้นไป 2. สร้างตัวตนที่ดีขึ้นมา และ 3. ทำตัวตนนั้นให้เบาบางลงจนไม่มีเหลือ สมตามหลักหัวใจพระพุทธศาสนา 3 ข้อคือ ละชั่ว ทำดี และทำจิตใจให้ชาวบริสุทธิ์ พระพุทธศาสนาจึงเป็นศาสนาของมนุษย์ทุกคน (หน้า 44)

บทที่ 4 การเกิดขึ้นแห่งอัตตา

ในบทนี้ ผู้เขียนได้ชี้ให้เห็นการหลอมตัวของ “อัตตา” จนทำให้โลกนี้ตกอยู่ในสภาพที่อยู่ใต้เงาครอบของอวิชชา คือ ความมืดมนอลเวงเต็มไปด้วยปัญหายุ่งยากอันเป็นความทุกข์ กล่าวคือ “อัตตา” เป็นกระแสแห่งการมี “ตัวตน-ของตน” โดยมีตัวให้กำเนิดของอัตตานั่นคือ อวิชชา ผู้เขียนได้ให้ความหมายของอวิชชาที่ไม่ได้หมายถึงความไม่รู้อะไรเลยแต่เพียงอย่างเดียว กลับจะหมายถึงรู้อะไรมากมายไม่มีที่สิ้นสุดด้วยซ้ำไป แต่เป็นความผิดทั้งนั้น คือเห็นตรงกันข้ามไปหมด เช่น เห็นมูลเหตุของความทุกข์เป็นมูลเหตุของความสุไป คือเห็นกงจักรเป็นดอกบัว เขาไม่เห็นอย่างถูกต้องตามที่เป็นจริงว่าความทุกข์คืออะไร อะไรเป็นมูลเหตุที่แท้จริงของความทุกข์ สภาพที่ปราศจากความทุกข์จริง ๆ เป็นอย่างไร และวิธีปฏิบัติอย่างไรจึงจะเข้าถึงสภาพที่ไม่มีความทุกข์ (หน้า 49) นี่คือ “ตัวตน” ที่ถูกปรุงแต่งขึ้นมาด้วยอวิชชาในรูปต่าง ๆ ล้วนแต่จะต้องเป็นทุกข์เพราะความยึดถือว่าเป็นอย่างนั้น ๆ ด้วยกันทั้งนั้น เพราะจะต้องมีความเห็นแก่ตัวตามความเข้าใจว่าตัวเป็นอย่างไร

ผู้เขียนได้แสดงถึง “ตัณหา” อันเป็นกิเลสอีกตัวที่ทำให้ความยึดถือหรืออุปาทานเกิดขึ้น เพราะในความรู้สึกอย่างนั้นเอง อารมณ์ถูกใจ อารมณ์ไม่ถูกใจ จะต้องมีความรู้สึกเป็นตัวผู้อยากรวมอยู่เสมอไปจนเกิดมาเป็น “ตัวตน” ความยึดถือหรืออุปาทานว่าเป็น “ตัวเรา” และเป็น “ของเรา” ก็เกิดขึ้น ผู้เขียนได้ให้ข้อสังเกตว่า ตัณหาและอุปาทานนี้มีมูลมาจากอวิชชา กล่าวคือ เพราะไม่รู้จึงได้ไปอยากและไปยึดถือ มีความโลภก็เพราะไม่รู้ว่าจะโลภ มีความโกรธก็เพราะไม่รู้ว่าจะโกรธ มีความหลงก็เพราะไม่รู้ว่าจะหลง นี่แสดงว่า โลภ โกรธ หลง มีมูลมาจากอวิชชา เพราะฉะนั้น ความรู้สึกทั้งหลายที่เป็นของผิด ก็ล้วนแต่มาจากอวิชชาทั้งนั้น (หน้า 52) สิ่งที่สำคัญผู้เขียนให้ทำความเข้าใจในความหมายของตัณหา 3 อย่าง คือ 1. กามตัณหา อยากไปตามความใคร่ในของอันน่ารักน่าใคร่ 2. ภวตัณหา ความอยากเป็นนั่นเป็นนี่ แม้อยากจะมีชีวิตอยู่ 3. วิภวตัณหา อยากไม่ให้เป็นอย่างนั้น อย่างนี้ แม้กระทั่งอยากไม่มีชีวิตอยู่ ตัณหาประเภทแรกมีกามเป็นอารมณ์ ส่วนตัณหา 2 ประการหลังหาได้มีกามเป็นอารมณ์ไม่ ศัตรูหรืออันตรายของมนุษย์เราสำหรับในทางฝ่ายจิตก็มี 2 อย่างคือ กาม และภพ ดังนั้น “ตัวตน” ประเภทกามก็ทะนงเกี่ยวกับเรื่องกาม ในระดับภพ “ตัวตน” ในรูปพรหมก็ทะนงตัวว่าสูงหรือประเสริฐกว่าพวกที่พัวพันในกาม และ “ตัวตน” ประเภทรูปพรหม ก็ทะนงตัวว่าความบริสุทธิ์ของตนนั้นสูงกว่าความบริสุทธิ์รูปพรหม ดังนั้น มัยจึงเป็นมานะหรือทิฐิไปด้วยกันทั้งนั้น และยังมีความทุกข์อยู่แน่นอน (หน้า 53)

บทที่ 5 การดับลงแห่งอัตตา

ในบทนี้ ผู้เขียนได้นำเสนอการดับลงแห่งอัตตา โดยการปรับจากการตั้งจิตไว้ผิดมาเป็นการตั้งจิตไว้ถูกอันเป็นภาวะแห่งความดับของ “ตัวเรา-ของเรา” ต่างแต่การใช้ระดับไหนมาเป็นตัวดับ ผู้เขียนได้จำแนกมาเป็น 3 แบบคือ อย่างที่ 1 เป็นไปอย่างผิวเผิน อย่างที่ 2 เป็นไปตลอดเวลาที่มีการบังคับ และอย่างที่ 3 เป็นการดับสนิท เพราะทำลายรากเหง้าของมันเสียโดยสิ้นเชิง กล่าวคือ ความดับแห่งอัตตาอย่างที่ 1 ด้วย ตทังควิมุตติ เป็นการดับความรู้สึกที่ได้เห็นได้ยิน ได้รับอารมณ์ที่เป็นการดับ “ตัวเรา-ของเรา” เป็นเวลาระยะหนึ่งนานตลอดเวลาที่ความรู้สึกเช่นนั้นมียู่ ขณะที่อย่างที่ 2 ด้วยวิกขัมภณวิมุตติ เป็นการพ้นจากอัตตาด้วยการอาศัยสิ่งใดสิ่งหนึ่งมาปิดกั้นทางเกิดแห่งอัตตาไว้อย่างหนาแน่นและอย่างเฉลียวฉลาด การพยายามทำอะไรบางอย่างเพื่อกลบอารมณ์ร้าย เช่น การสวดมนต์ การสอนให้นับ 1 ถึง 10 ก่อนที่จะโกรธ แล้วนับเรื่อยไปจนความโกรธเกิดขึ้นไม่ได้ ส่วนอย่างที่ 3 ด้วยสมุจเฉทวิมุตติ เป็นการอาศัยปัญญา คือการใช้อุบายที่แยบคายในการถอนรากเหง้าขึ้นมาทำลายเสียโดยสิ้นเชิง นั่นคือ เมื่อเราทราบอวิชชาเป็นรากเหง้าของอัตตา ฉะนั้น การทำลายอวิชชา ก็เป็นการทำลายอัตตา และเพราะใช้วิชาหรือปัญญามายทำลายอวิชชา เป็นการใช้อำนาจของปัญญา (หน้า 67-68)

ผู้เขียนได้แสดงถึงความดับไปแห่งอัตตานั่นไม่ได้หมายถึงความดับไปของร่างกายหรือของชีวิต หรือความรู้สึกนิ่งเงียบไปเพราะอำนาจของฌาน แต่เป็นการดับของความรู้สึกที่รู้ว่ามี “ตัวเรา-ของเรา” ที่ทำให้ภาวะแห่งความที่จิตปราศจากความรู้สึกว่าเป็น “ตัวเรา-ของเรา”

ดับไป นั่นคือ ภาวะของจิตเดิมแท้ เป็นภาวะแห่งความว่างจากความวุ่นวายด้วยอำนาจการนึกคิด เกิดภาวะแห่งความสว่างละความเป็นธรรมะ และที่สำคัญอย่างยิ่งนั่นก็คือ จะเกิดภาวะแห่งความสมบูรณ์ด้วยสติปัญญา ฉะนั้น ความดับไปแห่งอตตาก็ไม่ใช่สิ่งที่น่ากลัว ไม่ใช่สิ่งที่ไร้ค่า ไม่ใช่สิ่งที่จะทำให้คนเราเสื่อมสมรรถภาพ แต่กลับทำให้เราสมบูรณ์ด้วยสติปัญญา ไม่มีทางที่จะทำอะไรผิดพลาด และมีแต่ความสงบสุขทางใจ (หน้า 71) อีกทั้ง ผู้เขียนได้ให้เห็นความสำคัญของพระพุทธศาสนาที่จำเป็นต้องศีลธรรมก็ดี สัจธรรมที่สูงขึ้นไปก็ดี หรือโลกุตระธรรมข้อใดก็ดี เหล่านี้ล้วนแต่มีความมุ่งหมายที่จะเข่นฆ่าสิ่งที่เรียกว่า “อตต” ให้ดับไป ให้เหลือแต่สติปัญญา ควบคุมชีวิตนี้ให้ดำเนินไปถึงจุดหมายที่แท้จริงที่มนุษย์ควรจะได้ ส่วนจริยธรรมที่มีชื่อไพเราะต่าง ๆ นานา เช่น ความซื่อสัตย์ ความเห็นแก่ผู้อื่น ความรักใคร่เมตตา กรุณา การสละสลวย ความผิต ฯลฯ โดยมากก็เป็นเพียงสีกว่าชื่อป้ายหรือตามฉลากที่ปิดไว้ตามที่ต่าง ๆ หรือสมาคมต่าง ๆ ไม่สามารถจะปราบอธรรมได้ เพราะว่าอตตของมนุษย์ในโลกทุกวันนี้ได้หนาแน่นยิ่งขึ้น และรุนแรงถึงกับเดือดพล่าน ฉะนั้น ถ้าเราหวังที่จะมีจริยธรรมมาเป็นที่พักพิงของโลกแล้ว จะต้องสนใจในเรื่องความดับไปแห่งอตตให้มากเป็นพิเศษ สมตามหลักที่พระพุทธศาสนายืนยันว่า มั่นเป็นเพียงสิ่งเดียว ซึ่งเป็นต้นเหตุแห่งความทุกข์ทั้งปวง (หน้า 74)

บทที่ 6 วิธีลดอตต

ในบทนี้ ผู้เขียนได้ชี้ให้เห็นสิ่งที่ต้องลดอตตจากการทำงานของอวิชา ตัณหาและอุปาทานจนหลอมมาเป็น “ตัวตน – ของตน” สิ่งนั้นเรียกว่า สังโยชน์ 10 ประการ คำว่า สังโยชน์ คือ กิเลสที่ผูกมัดใจสัตว์ ธรรมที่มัดใจสัตว์ไว้กับทุกข์ มี 10 อย่าง โดยแบ่ง 2 ระดับ ๆ ละ 5 ข้อ คือ ก. โอรัมภาคิยสังโยชน์ สังโยชน์เบื้องต้น 5 ได้แก่ 1. สักกายทิฏฐิ ความเห็นว่าเป็นตัวของตน 2. วิจิกิจฉา ความลังเลสงสัย 3. สีลัพตปรามาส ความถือมั่นศีลพรต 4. กามราคะ ความติดใจในกามคุณ 5. ปฏิฆะ ความกระทบกระทั่งในใจ ข. อุทัมภาคิยสังโยชน์ สังโยชน์เบื้องสูง 5 ได้แก่ 6. รูปราคะ ความติดใจในรูปธรรมอันประณีต 7. อรูปราคะ ความติดใจในอรูปธรรม 8. ความถือว่าตัวเป็นนั่นเป็นนี่ 9. อุทธัจจะ ความฟุ้งซ่าน 10. อวิชา ความไม่รู้จริง ผลลัพธ์จากการประพฤติปฏิบัติคือ ละสังโยชน์ 3 ข้อตนได้ บรรลุเป็นพระโสดาบัน ทำสังโยชน์ข้อ 4 และข้อ 5 ให้เบาบางลงได้ เป็นสกิทาคามี ละสังโยชน์ 5 ข้อตนได้หมด เป็นพระอนาคามี และละสังโยชน์ทั้ง 10 ข้อ บรรลุสำเร็จเป็นพระอรหันต์ (หน้า 80) อีกประเด็นหนึ่งที่ผู้เขียนเน้นย้ำให้เห็นว่า การปฏิบัติธรรมตั้งแต่ต้นจนถึงการบรรลุพระนิพพาน เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นได้ในโลกนี้ ไม่ต้องรอเอาผลหลังจากการตายแล้ว โดยเพียงทำให้ดับเย็นลงด้วยความไม่ยึดมั่นถือมั่น ดำรงตนด้วยสุญญตา คือ ความว่างจากความยึดถือว่าเป็น “ตัวเรา-ของเรา” เท่านั้นเอง

ในวิธีการลดอตตานั้น ผู้เขียนได้เสนอวิธีปฏิบัติเกี่ยวกับความดับไม่เหลือแห่ง “อตต” นั้นได้แก่สิ่งที่เรียกว่า “มรรค” อันหมายถึงอริยมรรคมีองค์ 8 ประการ ที่เป็นอริยสัจจขนาบยอมหรือขนาดธรรมดานั้น พระพุทธเจ้าชี้เอา “ความเกิด” เป็นความทุกข์ เหตุให้เกิดทุกข์ก็คือ ความโลภ โกรธ หลงมกมาย ความดับไม่เหลือแห่งทุกข์ทรงชี้ไปยังความดับไม่เหลือแห่งโลก

โกธ หลงมมาย วิธีปฏิบัติเพื่อความทุกข์ก็คือ อริยมรรคมีองค์ 8 ส่วนอริยสัจจ์ขนาดใหญ่หรือที่เรียกว่าเต็มภาคภูมินั้น ได้ตรัสไว้ในรูปของปฏิจจสมุปบาท แต่เหตุให้เกิดทุกข์นั้น ทรงระบุชาติ ภพ อุปาทาน ตัณหา เวทนา ผัสสะ อายตนะ นามรูป วิญญาณ สังขาร และอวิชชาเป็นที่สุด และจะดับทุกข์ได้ก็ต้องดับชาติ ภพ อุปาทาน ตัณหา เวทนา ผัสสะ อายตนะ นามรูป วิญญาณ สังขาร และอวิชชา คือได้แก่อริยมรรคมีองค์ 8 อีกนั่นเอง เพราะการเป็นอยู่อย่างถูกต้องตามหลักอริยมรรคมีองค์ 8 นั้น ย่อมมีผลทำให้อวิชชาเกิดไม่ได้ หรือดับไปอยู่ตลอดเวลา (หน้า 104) ผู้เขียนได้แสดงอีกว่า ในบรรดาอริยมรรคมีองค์ 8 นั้นสัมมาทิฐิถือว่าสำคัญที่สุด เพราะเป็นตัวถอนรากถอนโคนของอวิชชา แล้วนำไปสู่การพิจารณาด้วยกระบวนการแห่งปฏิจจสมุปบาท โดยไม่ให้ปฏิจจสมุปบาทฝ่ายเกิดเกิดขึ้นมาได้ และให้ปฏิจจสมุปบาทฝ่ายดับเป็นไปได้ เมื่อความอยากเกิดขึ้นไม่ได้ การยึดความเป็นนั้นเป็นนี้ และการเกิดความรู้สึกว่าเป็น “อัตตา” ก็เกิดขึ้นไม่ได้ ดังนั้น การปฏิบัติที่มีหลักแต่เพียงว่าไม่ให้ “ตัวตน-ของตน” เกิดขึ้นเท่านั้น ก็เป็นการปฏิบัติในปฏิจจสมุปบาทฝ่ายดับตลอดทั้งสายและเป็นอริยมรรคมีองค์ 8 อย่างครบถ้วนรวมอยู่ในนั้นเสร็จ เพราะอำนาจของสัมมาทิฐิที่ทำให้ความรู้สึกว่าเป็น “ตัวตน-ของตน” เกิดขึ้นไม่ได้นั่นเอง ในขณะที่นั้นสัมมาสังกัปปो สัมมาวาจา สัมมากัมมันโต สัมมาอาชีโว สัมมาวายาโม สัมมาสติ และสัมมาสมาธิจึงเป็นไปเองอย่างสมบูรณ์และอย่างอัตโนมัติ และการปฏิบัติเพียงเท่าที่จะไม่เกิดความรู้สึกว่า “ตัวตน-ของตน” ขึ้นมาได้นี้แหละ คือการปฏิบัติทั้งสิ้นในพระพุทธศาสนา ซึ่งจะถือเป็นศีล สมาธิ ปัญญา เป็นอริยมรรคมีองค์ 8 เป็นปฏิจจสมุปบาท หรือเป็นอะไร ๆ ก็ตามได้อย่างครบถ้วน และยิ่งไปกว่านั้นอีกก็คือ ในความดับไปแห่ง “ตัวตน-ของตน” นั้นเอง ย่อมมีความเป็นพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ หรือมรรคผลนิพพาน ซึ่งเป็นการปฏิบัติรวมอยู่ในนั้นแล้วอย่างครบถ้วน (หน้า108) กล่าวได้ว่า ในแนวทางหรือมรรควิธีดังกล่าว จะเป็นหนทางแห่งความสงบสุขได้อย่างแท้จริง

3. วิเคราะห์หนังสือเรื่อง ตัวกู - ของกู

ภายหลังจากได้อ่านหนังสือ เรื่อง ตัวกู-ของกู แล้ว ผู้วิจารณ์มีข้อวิจารณ์ ดังนี้

3.1 ลักษณะของหนังสือ

พุทธทาสภิกขุ (2561: 1) ส่วนปกหน้าหรือส่วนปกหลังเป็นการบ่งบอกถึงการกล่าวถึงสิ่งที่เป็นสุขภาวะทางปัญญาที่แสดงผ่านคำสอนในเรื่อง หลักอริยสัจสี่ที่เริ่มจากวังวนแห่งสังสารวัฏฏ์ของมนุษย์ที่ยังคงจมด้วยความทุกข์ อันเกิดจากภาวะจิตที่เข้าไปยึดถือแห่งความเป็นอัตตา จากนั้นเป็นการสะท้อนภาพแห่งสมุทัย นิโรธ และมรรควิธีของความทุกข์ ส่วนภาพรวมหนังสือเล่มนี้เป็นหนังสือประเภทธรรมประยุกต์ที่มีความน่าสนใจอย่างยิ่ง เพราะเป็นหนังสือที่นำเสนอถึงองค์ความรู้หลักอริยสัจสี่ทางพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นคำสอนสำคัญยิ่งมาอธิบายได้อย่างกลมกลืน ผู้เขียนได้สร้างนวัตกรรมการทางภาษาด้วยการใช้ภาษาคนและภาษาธรรมได้อย่างลงตัวในการเสนอคำว่า “ตัวกู-ของกู” อันมาจากคำศัพท์ภาษาบาลีว่า อหังการ

และม้งการ จัดเป็นหนังสือที่นำเสนออธิบายข้อมูลได้อย่างน่าสนใจและครบถ้วน ด้วยภาษาที่ผู้อ่านสามารถอ่านและเข้าใจได้โดยง่าย

3.2 การเรียบเรียงเนื้อหา

การเรียบเรียงเนื้อหา ผู้เขียนได้เรียบเรียงเนื้อหาโดยแบ่งออกเป็น 6 บท ซึ่งในแต่ละบทได้แตกประเด็นตามข้อบ่งชี้ที่ชัดเจน โดยเป็นการนำเสนอเชิงการอภิปรายประเด็นที่แต่ละบทได้ตั้งชื่อเรื่องนั้น ด้วยการใช้คำที่เดินเรื่อง คือ คำว่า “อรรถา” และยังคงยึดหลักการของพระพุทธศาสนา คือ หลักอริยสัจสี่นั้นเป็นกรอบ พร้อมกับการยกหลักพุทธพจน์นำมาวิเคราะห์และสังเคราะห์ จนนำมาสู่การย่อคำให้เกิดเข้าใจได้ง่ายในการศึกษาระดับประถมศึกษา (พุทธทาสภิกขุ, 2561: 49)

3.3 ลักษณะการนำเสนอเนื้อหา

ในการนำเสนอเนื้อหาของหนังสือนี้ ผู้เขียนได้มีการนำเสนอเนื้อหาด้วยการชี้ให้เห็นความเข้าใจคลาดเคลื่อนของสังคมชาวพุทธไทยในปัจจุบันที่กำลังหลงทางเดินที่ถูกต้องในแง่ความเชื่อและแนวทางการปฏิบัติ อีกทั้ง ผู้สอนในคำสอนพระพุทธศาสนาไม่ได้บอกให้ทะลุแจ้งถึงแก่นแท้ของจุดมุ่งหมายของพระพุทธศาสนา มุ่งสอนแต่เพียงระดับเปลือกหรือกระพี้ จนทำให้เกิดการยึดถือที่ก่อให้เกิดความเป็น “ตัวตน-ของตน” เมื่อผู้เขียนได้ปรับความเข้าใจที่ถูกต้อง ผู้เขียนได้นำสู่แก่นคำสอนที่แท้จริงของพระพุทธศาสนาด้วยกระบวนการตามหลักอริยสัจสี่ ผู้เขียนได้ใช้ภาษาที่เป็นอยู่และเข้าใจได้ง่ายในยุคปัจจุบัน แต่ไม่ทิ้งความลุ่มลึก สุขุม คัมภีร์ภาพของการอธิบายโดยการค่อย ๆ คลี่หลักธรรมทีละคำศัพท์ และแต่ละคำศัพท์นั้นมีความเชื่อมโยงสัมพันธ์ในเชิงเป็นปัจจัยการให้แกกันอย่างไร (พุทธทาสภิกขุ, 2561: 80)

3.4 แรงบันดาลใจในการเขียน

จากการอ่านหนังสือเล่มนี้ ทำให้เห็นว่า ผู้เขียนมีความมุ่งมั่นอุทิศตนในการเผยแผ่หลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาด้วยความกล้าหาญในการชี้นำสังคมในแนวทางที่ถูกต้อง และมีอุดมการณ์ที่ชัดเจนในปณิธาน 3 ข้อ อันประกอบด้วย การมอบปัญญาความถูกต้องในแก่นคำสอนของพระพุทธศาสนา เข้าใจแก่นแท้ของแต่ละศาสนา และให้รู้จักกินปลาโดยไม่ถูกก้างในท่ามกลางของสังคมทุนนิยมและวัตถุนิยม และสิ่งที่ผู้เขียนนำเสนอ ก็สอดคล้องกับแนวทางที่ท่านได้กระทำให้เห็นเป็นตัวอย่าง จึงเป็นแนวทางการถึงพร้อมด้วยหลักวิชาและจรณะ และภายหลังการใช้ปัญญาอันแยบคาย ทำให้เชื่อมั่นได้ว่า สิ่งที่ผู้เขียนในหนังสือเล่มนี้เป็นประโยชน์ในการนำไปต่อยอดประโยชน์สุขทั้งให้แก่ตนเองและสังคมได้อย่างแท้จริง (พุทธทาสภิกขุ, 2561: 67)

3.5 มุมมองที่โดดเด่นของหนังสือ

3.5.1 การยึดหลักพุทธพจน์ ในการนำเสนอทั้ง 6 บทของหนังสือเล่มนี้ ผู้เขียนได้ยึดหลักการขั้นปฐมภูมิคือ พุทธพจน์ที่ปรากฏในพระไตรปิฎก โดยเฉพาะหลักคำสอนเรื่อง อริยสัจสี่ หลักไตรลักษณ์ หลักเบญจขันธ์ และหลักปฏิจจสมุปบาทมาเป็นบทตั้งไว้ในแต่ละช่วงตอนได้เหมาะสมกับเนื้อเรื่องที่นำเสนอได้อย่างน่าสนใจยิ่ง ผู้วิจารณ์คิดว่า การสอดแทรก

พุทธพจน์เช่นนี้ช่วยให้หนังสือเกิดความพิเศษและเพิ่มความน่าสนใจของหนังสือได้เป็นอย่างมาก เพราะผู้เขียนได้ยึดพุทธพจน์ ไม่ได้อธิบายด้วยความเป็นอัตโนมติอันเป็นความเห็นส่วนตัว (พุทธทาสภิกขุ, 2561: 104)

3.5.2 การนำเสนอเรื่องอิตตาด้วยภาษาที่ผู้อ่านสามารถเข้าใจได้โดยง่าย หากได้มีการศึกษาเรื่องอิตตานี้ จะเห็นว่าได้มีการสอนก่อนพระพุทธศาสนาเกิดขึ้น และยังมีการนำเรื่องอิตตานี้มาสอนร่วมสมัยกับพระพุทธศาสนา หรือมาในชั้นหลังพุทธกาลก็ตาม กล่าวเฉพาะก่อนพุทธกาล กลุ่มศาสนาแนวอัสติกะมีความเชื่อเรื่องอิตตาหรืออาตมันที่มีภาวะเป็นอมตะ คงอยู่ชั่วนิรันดร์นั้นเป็นความเชื่อเดิมที่มีการสอนกันอยู่แล้วในทุกศาสนาเช่น ศาสนาพราหมณ์-ฮินดู ทั้งคัมภีร์ภควัดคีตา ปรัชญาอุปนิษัท ล้วนยืนยันตรงกันว่า ในร่างกายมนุษย์และสัตว์ มีภาวะอมตะแทรกอยู่คงที่ ไม่เปลี่ยนแปลง ขณะที่ศาสนาแนวอัสติกะ ได้แก่ ปรัชญาจารวาก ศาสนาเซน และพระพุทธศาสนา ปรัชญาจารวากเป็นพวกสสารนิยม ยอมรับสิ่งที่สามารถพิสูจน์ด้วยประสาทสัมผัสเท่านั้นว่าเป็นจริง จารวากเห็นว่าตัวตนของมนุษย์นั้นเป็นสสาร มาจากการรวมตัวกันของธาตุสี่และเป็นภาวะชั่วคราว เมื่อธาตุทั้งหมดนี้แยกจากกัน ตัวตนของมนุษย์ก็แตกสลายหรือเรียกว่า ตาย ภายหลังตายไม่มีสิ่งที่เรียกว่า จิตหรือวิญญาณที่จะไปเกิดในภพภูมิต่อไป หรือไม่มีนรก สวรรค์เป็นสถานที่ที่จะต้องไปเสวยผลใด ๆ ส่วนศาสนาเซน แม้จะยอมรับว่าชีวะหรืออาตมันมีอยู่ แต่ก็เห็นว่าเป็นตัวตนที่ไม่เที่ยงแท้ไม่แปรเปลี่ยนในแง่ที่ว่า ชีวะหรือตัวตนนั้นมีคุณสมบัติประกอบอยู่ ดังนั้น แม้ชีวะจะเป็นสิ่งที่เที่ยงแท้แต่ก็ต้องเปลี่ยนแปลงไปตามคุณสมบัติที่มาจากสสารเหล่านั้น ส่วนคำสอนของพระพุทธศาสนานั้นเป็นศาสนาเดียวที่สอนแตกต่างจากคำสอนอื่น ๆ โดยสอนเรื่องอนัตตาหรือมิใช่อัตตา แต่สอนว่าสรรพสิ่งที่ทั้งปวงมีการเกิดขึ้นและดำรงอยู่ได้ด้วยการอาศัยสิ่งอื่น ๆ เป็นปัจจัยส่งผลต่อ ๆ กันไป เรียกว่า หลักปฏิจจสมุปบาท ไม่มีอิตตาตัวตนที่เป็นอยู่ได้ด้วยลำพังตนเอง หรือที่เรียกว่า อิตตายังยืน เป็นอมตะ สัตว์ทั้งปวงขึ้นต่อปัจจัยดำรงอยู่ได้ด้วยปัจจัย ถ้าขาดปัจจัย สัตว์หรือสิ่งนั้น ๆ ก็ดับไป ปัจจัยที่เป็นแกนสำคัญให้สัตว์หรือทุกสิ่งดำรงอยู่ได้เรียกว่า อาหาร ถ้าขาดอาหารสิ่งนั้น ๆ ต้องดับไปทั้งหมด พระพุทธศาสนาถือว่า สัตว์หรือสิ่งอื่น ๆ ไม่มีผู้สร้างสรรคบันดาลให้เกิด การเกิดขึ้นของสิ่งต่าง ๆ ล้วนอาศัยปัจจัยทำให้เกิด เมื่อขาดปัจจัยสิ่งนั้นก็ดับ เหมือนการเกิดขึ้นของไฟเพราะอาศัยไม้แห้งสองอันเสียดสีกันนาน ๆ ทำให้เกิดความร้อนขึ้นและในที่สุดก็ลุกเป็นเปลวไฟขึ้นโดยเป็นการอาศัยซึ่งกันและกันมติดทางพระพุทธศาสนาถือว่า สิ่งที่มีอยู่เป็นความจริงที่สุดนั้น เรียกว่า ปรมัตถธรรม มี 4 ประการ คือ จิต เจตสิก รูป และ นิพพาน โดยปรมัตถธรรมทั้งหมดนี้ถือว่า เป็นความจริงที่เป็นคำตอบสุดท้ายของสิ่งทั้งปวงหรือของทุกชีวิตทั้งหมดเป็นธรรมชาติที่มีการเกิดขึ้นตามเหตุปัจจัยและดับไปเมื่อหมดปัจจัย นอกจากนี้ ปรมัตถธรรมนี้เมื่อแยกออกให้เห็นรายละเอียดออกไปแล้ว ได้แก่ ปฏิจจสมุปบาท หรืออิทัปปิจจยา หรือ ชันธห้า หรือ ปรมัตถบัญญัติ นั่นเอง ทั้งหมดล้วนตกอยู่ภายใต้หลักที่เรียกว่า ไตรลักษณ์ทั้งหมด (พุทธทาสภิกขุ, 2561: 108)

สิ่งที่เป็นจุดเด่นและความเป็นพิเศษของหนังสือเล่มนี้ก็คือ ผู้เขียนได้นำหลักการของพระพุทธศาสนาวิเคราะหฺและสังเคราะหฺ จนเกิดตกผลึกเป็นองค์ความรู้ในการเข้าใจหัวใจของพระพุทธเจ้า สิ่งที่สำคัญต่อมาคือ การนำเสนอของผู้เขียนด้วยการนำหลักการตีความพุทธธรรมคือ บุคลาธิษฐาน ซึ่งใช้บุคคลเป็นที่ตั้ง เป็นวิธีแสดงธรรมโดยยกบุคคลขึ้นอ้างและธรรมาธิษฐาน ซึ่งหมายถึง คำสอน ความเชื่อ ความคิด การยกบุคคลาธิษฐานมานั้นเป็นการแสดงให้เห็นเป็นเชิงประจักษ์ เป็นรูปธรรม สามารถนำไปสู่ความเข้าใจสาระที่แท้จริงของหลักพุทธธรรมอันเป็นอรรถาธิบายด้วยหลักธรรมาธิษฐาน อันเป็นเรื่งนามธรรม ผู้เขียนใช้ทั้งสองลักษณะนั้นควบคู่การอธิบาย และสิ่งที่สำคัญคือ การอธิบายนั้นไม่เป็นแบบข้ามภาพข้ามชาติ แต่จะอธิบายความเป็นขณะปัจจุบันของการเกิดและการดับแห่งอัตตานั่น โดยที่สามารถเข้าใจได้ง่ายและนำไปสู่การปฏิบัติได้จริง

จากการที่ผู้เขียนได้อ่านหนังสือ “ตัวกู-ของกู” สิ่งทีผู้เขียนได้รับจากหนังสือเล่มนี้ มีดังนี้

1. การยึดติดอยู่ในความเป็นวัตถุนิยม "นี่คือของของเรา นี่คืสิ่งที่เราต้องได้ นี่คืสิ่งที่เราต้องเอา" นั้นนับเป็นกิเลสชั้นหยาบที่พุทธศาสนิกชนไม่ควรให้เกิดขึ้นกับตนเอง หรือถ้าหากยังมีอยู่ก็ควรพยายามขจัดให้เบาบางลง เพราะหากยังไม่อาจขจัด กิเลสตัวนี้ให้หลุดออกไปได้ ก็คงไม่ต้องกล่าวถึงเรื่องการจัดความเป็น "ตัวตน" ให้หมดสิ้นไป

2. หนังสือ ตัวกู-ของกู เล่มนี้ บอกให้เราได้ทราบถึงจุดมุ่งหมายที่แท้จริงของพุทธศาสนา ปรึบความเข้าใจผิดๆ ที่เคยเข้าใจกันมาให้ถูกต้อง แล้วเน้นไปที่การลดละความยึดมั่นถือมั่นอยู่กับ "อัตตา" หรือความเป็น "ตัวตน" และ "ของตน" เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายสูงสุดของพุทธศาสนา เมื่อเรลดละความยึดมั่นถือมั่นในความเป็นตัวตน หรือตัวกู ของกู ได้แล้ว สังคมแห่งการเอื้อเฟื้อแบ่งปันสังคมแห่งความสงบสุขไม่หลงไป "วัตถุนิยม" ก็จะหวนกลับมา

3. ตัวกู-ของกู ได้แสดงให้เห็นถึงการอธิบายระบบการดับทุกข์อย่างเป็นกระบวนการที่ทำให้อุดมคติของพุทธศาสนาที่เคยคลุมเครือมีความชัดเจนขึ้น เช่นเดียวกับการชี้หนทางเดินไปที่ละขั้นทีละตอน บนพื้นฐานความรู้ที่อยู่ในไตรปิฎกนั่นเอง

4. สรุป

หนังสือเรื่อง “ตัวกู-ของกู” ผู้เขียนมีความมุ่งมั่นเพื่อให้เกิดความเข้าใจในแก่นแท้ของพระพุทธศาสนา ปรึบความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนที่เคยเข้าใจกันมาให้ถูกต้องอย่างมีสัมมาทิฐิ ยกกระตบการกระทำที่ติดอยู่ในวังวนสังสารวัฏฏ์แห่งกรรมดีหรือกรรม ให้เป็นผู้อยู่เหนือกรรม ด้วยการลดละความยึดมั่นอยู่กับ “อัตตา” อันถูกหลอมรวมด้วยกิเลสหลักคือ อวิชชา ความไม่รู้แจ้งแทงตลอดในการดับทุกข์ ตัณหา ความอยากในกามที่เรียกว่า กามตัณหา และความอยากในภพที่เรียกว่า ภวตัณหาและวิภวตัณหา จนทำให้จิตประกอบอยู่ด้วยความรู้สึกว่ามี “ตัวเรา-ของเรา” จิตย่อมสูญเสียความบริสุทธิ์ คือไม่เป็นจิตเดิมแท้ที่บริสุทธิ์สะอาด แต่กลายเป็นเพียงของมายา เป็นเพียงความคิดปรุงแต่ง ไปตามเรื่องราวของอารมณ์ที่เข้ามา

แวดล้อม ให้เกิดความรู้สึกว่ามี "ตัวเรา-ของเรา" เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายของพระพุทธศาสนา ด้วยการลดละความยึดมั่นในความเป็นตัวตนหรือตัวกู ของกูนั้น ต้องเพียรทำลายรากเหง้าแห่ง กองทุกข์คือ โลก โกรธ หลงมมาย หรืออวิชชา ตัณหา อุปาทานด้วยการนำอริยมรรคมีองค์ 8 ประการมีสัมมาทิฐิเป็นต้น และมีสัมมาสมาธิเป็นสุดท้าย เพื่อชำระจิตใจให้สะอาด เกิดจิตว่าง ต่อเมื่อใดจิตว่างจากความคิดปรุงแต่ง หรือว่างจาก "ตัวเรา-ของเรา" จิตจึงคืนสู่สภาพเดิม คือ เป็นจิตที่สะอาดอยู่ตามธรรมชาติ ภาวะของจิตเดิมแท้ เป็นภาวะแห่งความว่างจากความวุ่นด้วย อำนาจการนึกคิด เกิดภาวะแห่งความสว่างและความเป็นธรรมะ และที่สำคัญอย่างยิ่งนั้นก็คือ จะเกิดภาวะแห่งความสมบูรณ์ด้วยสติปัญญา

5. ข้อเสนอแนะ

ในเบื้องต้น ผู้อ่านควรศึกษาข้อมูลเรื่อง อริยสัจสี่ อริยมรรคมีองค์ 8 และ กระบวนการทำงานแห่งปฏิจกสมุปบาทให้มีพื้นฐานความรู้ก่อน และผู้วิจารณ์เห็นว่า ทุกคนควร อ่านหนังสือเล่มนี้ เพราะเมื่ออ่านแล้ว ผู้อ่านจะได้ความรู้แก่นแท้ทางพระพุทธศาสนาอย่าง แท้จริงที่มีความสอดคล้องกลมกลืนอย่างลงตัว และสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต ให้มีความสุขได้ในสังคมปัจจุบันอย่างแท้จริง

ข้อเด่น

1. พระพรหม เป็นพระศาสดาของศาสนาพราหมณ์-ฮินดูได้มีการสอน ก่อนพระพุทธศาสนาเกิดขึ้น และยังมีการนำเรื่องอัตตานี้มาสอนร่วมสมัยกับพระพุทธศาสนา
2. ผู้เขียนได้สะท้อนให้เห็นความเป็นจริงของพุทธศาสนิกชนไทยที่มีการนับถือ พระพุทธศาสนาแบบวิธีปรัมปรา คือ การปฏิบัติต่าง ๆ สืบทอดกันมาตั้งหลายชั่วบรรพบุรุษ แต่ไม่สามารถทำให้เข้าถึงตัวแท้ของพระพุทธศาสนา
3. หนังสือ “ตัวกู-ของกู” สามารถสื่อถึงการปฏิบัติตนต่อพระพุทธศาสนา เพื่อให้เข้าใจถึงหลักการสอนก่อนพุทธกาลเข้าใจถึงความจริง

ข้อควรพัฒนา

1. เนื้อหาในหนังสือ “ตัวกู-ของกู” ต้องมีเนื้อหาข้อมูลเพิ่มเติมมากกว่านี้ เพื่อให้เหมาะสมกับการวิเคราะห์ข้อมูลอย่างสมบูรณ์
2. เนื้อหาในบทของแต่ละบทควรมีการเพิ่มเติมความเข้าใจ การอธิบายถึง หลักการทางพระพุทธศาสนาให้มากกว่านี้และชัดเจนมากยิ่งขึ้น เพื่อให้สอดคล้องกับบทบาท ต่าง ๆ ในแต่ละบทที่ดีกว่านี้

เอกสารอ้างอิง

พุทธทาสภิกขุ. (2561). ตัวกู-ของกู. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์ธรรมะ อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์พับลิชชิ่ง.